

DCCXXXIV. Nec magis obstat, quod addunt 1.) qui sentit lucrum, eum sentire damnum debere; 2.) jus defensionis dari etiam in servum, ergo & jus satisfactionis, secus 3.) servum posse alios lædere impune.

DCCXXXV. Nam α) dominus lucrum sentit ex operis servi licitis, & ex illis etiam damnum patitur, neutrum vero ad eum pertinet ex operis illicitis. Dein β) læsus potest se defendere contra lædentem, ast dominus in nostra specie lædens non est. Denique γ) nec ideo servus manet impunitus, tenetur enim dominus illum coercere, ne alias factum læsionis adprobare videatur.

DCCXXXVI Quoniam servitus societas est, etiam modi, quibus societates finiuntur, huc applicari possunt. Speciatim vero finitur 1.) *manumissione*, quæ est actus, quo dominus servo jus operarum ex liberalitate & gratia condonat, quod facere utique potest. 2.) *exilio*, si dominus inobedientem servum per modum pænæ expellat, eumque cogat a familia abire. Utroque casu dominus juri suo renuntiat. *v. Hobbes. VIII. §. 9.*

CAPUT XXVIII.

De domo. seu familia, & successionis jure.

DCCXXXVII. Si societas conjugalis, paterna & herilis, vel duæ saltem ex his invicem conjungantur, fit societas composita, quæ

domus aut *familia* dicitur; *Familia*e socii sunt I. *pater* & *materfamilias*, scilicet conjuges, parentes & heri. II. dein *liberi*, seu filii & *filiæfamilias*, *famuli* & *servi*, hique communi *domesticorum* nomine veniunt.

DCCXXXVIII. Omnis societas proprium suum finem habet, igitur & *domus*, quæ societas est composita, & a societatibus simplicibus quasi totum a suis partibus distincta ad peculiarem quemdam scopum collineare debet.

DCCXXXIX. Hic scopus, quoniam ex aliis duobus aut etiam tribus finibus simplicibus coalescit, alius esse nequit, quam ut simplex quævis societas omnium reliquarum finem magis promovere, & singularia onera mutuo auxilio sublevare teneatur. Et inde etiam perfectio, salusque domestica prodibit. Ceterum per se patet, socium partis etiam totius socium saltem tacite fieri, & hinc duplicis generis jura & obligationes adipisci.

DCCXL. In domo vel 1.) societas conjugal^{is} cum parentali, & herili simul, vel 2.) conjugal^{is} tantum cum parentali, aut 3.) tantum cum herili, vel 4.) parental^{is} sola cum herili reperitur; itaque *domus* omnis est societas rectoria atque inæqualis, in qua tam superiores, conjuges, parentes, heri, quæ patres & matresfamilias, quam inferiores, filii-familias, servi que continentur. Ex quo colligitur, liberos non esse servorum dominos,

&

& non nisi parentum auctoritate iisdem imperare. *Plaut. Trinum. Act. II. Sc. II. v. 48.*

DCCXLI. Quoniam pater & mater familias sunt familiae capita & imperantes, jusque in suos liberos, immo etiam in servos mutuo consensu adquisitos inter se commune habent, consequens est, ut naturaliter æquales sint, & unam moralem personam constituent; fieri tamen potest, ut tota potestas ad unum tantum spectet, si altera pars moriatur, aut ipsis id pacto expresso vel tacito placuerit.

DCCXLII. Imperans in domo jure perfecto gaudet I. leges, sine quibus nulla societas esse potest, promulgandi, II. præmia vel pœnas statuendi, ac III. distribuendi, IV. dispensandi, V. legesque, obvia in societate contingentes, abrogandi, tum VI. leges naturales magis determinandi, VII. pœnas mutandi, VIII. & eas remittendi, quatenus melior expletio finis in societate œconomica id postulat.

DCCXLIII. Potest porro IX. fines societatum simplicium, ex quibus societas conflatur, connectere, & relationem earum ad se invicem determinare. X. in casu collisionis facere exceptionem. XI. definire proedriam & alias prærogativas; XII. actiones subditorum dirigere, ut sint media ad securitatem in familia obtinendam, & hinc modum, quo bella orta gerantur, definire.

DCCXLIV. Denique ejusdem est XIII. petere a subjectis, ut actionum suarum rationem reddant, & *ordinem*, qui est similitudo in ratione, qua plura conjunguntur, constanter observent. Hisce autem juribus perfectæ domesticorum obligationes ad præstandum obsequium correlatæ sunt.

DCCXLV. Ceterum mutua quoque patris ac matrisfamilias inter se officia ex salute rei familiaris determinari debent: quare peccant familiæ capita, si alter alterius auctoritatem imminuat, si educationi liberorum, aut servorum correctioni sive incuria, sive malo exemplo injiciat impedimentum, si denique crudelitatem liberorum in servos, aut servorum nequitiam, qua liberorum mores corrumpunt, impunem esse patiantur.

DCCXLVI. Superest, ut de successionis jure, quod magnam partem in notione familiæ fundamentum habet, ultimo agamus. Universitas rerum tam corporalium, quam incorporalium, seu *bonorum*, in *sensu juridico*, ab aliquo adquisitionum est ejus *patrimonium*; patrimonium a defuncto relictum dicitur *hereditas*, jus proprium hereditatem in *τὸ suum* recipiendi, est *jus hereditarium*, & qui eo gaudet, *heres* nominatur.

DCCXLVII. Cuilibet licet de suo patrimonio pro lubitu disponere; igitur potest illud tam in præsens, quam in futurum, tam pure, quam conditionate & speciatim sub condi-

ditione vel mortis, vel simul non revocata voluntatis, alicui polliceri.

DCCXLVIII. Promissio seu declaratio expressa, qua dominus sub duplici conditione mortis, & non revocata voluntatis bonorum suorum heredem instituit, siquidem nuda sit, vocatur *Testamentum*, si vero acceptatio accesserit, fit *Pactum successorium*, vel revocabile, vel irrevocabile, prout vel una, vel utraque conditio fuerit adjecta. Ex quo conficitur eum, qui promittere potest, posse etiam testari, & pacta successoria inire.

DCCXLIX. Posito pacto successorio alter paciscens alterius patrimonium in *τὸ suum* recipit sub conditiooe & in diem; ad illud porro jus aliquod perfectum habet.

DCCL. Quod si nuda sit promissio, sive *testamentum*, competit tamen heredi jus voluntatem declaratam acceptandi; quod non commune est, sed ipsius proprium; quare ei jus hereditarium, quod est jus proprium, hereditatem in *τὸ suum* recipiendi a die mortis & conditione non factæ revocationis suspensum, ei nequit denegari.

DCCLI. Mortuo testatore ipsa bona hereditaria nullius sunt propria; quum tamen heres institutus jus præcipuum, ac proprium habeat, illa in *τὸ suum* recipiendi, pertinent bona ad res *jacentes*, quas occupare reliquis non licet; siquidem heredem in juris singularis, ac proprii exercitio turbarent.

DCCLII.

DCCLII. Sunt igitur testamenta *juris naturalis* eo sensu, ut *habita defuncti dispositione reliqui homines teneantur a defuncti bonis abstinere*. Ita, ut heres ex testamento post mortem testatoris pro jure hereditario conditionato & revocabili jus hereditarium purum, plenum, & irrevocabile nanciscatur.

DCCLIII. Quoniam facultas testandi ex illimitato dominii jure arcessitur, dubium non est, quin, qui testari, atque heredem facere potest, ei etiam liceat, secundum aut tertium heredem nominare in casum deficientis primi, hoc est, *substituere*, dein ipsum heredem rogare, ut totam hereditatem, vel ejus partem restituat tertio, id est, *fideicommittere*, porro aliquid ex eo, quod universum heredis foret, in tertii cujusdam utilitatem delibare, sive alicui *legare*.

DCCLIX. Quæ vero & quanta heredis, vel legatarii, qui non concurrit, portio accedat concurrenti, seu adcreseat, id ex regulis interpretandi voluntatem loquentis desumendum.

DCCLX. Si nulla expressa dispositio defuncti de suo patrimonio reperiatur, quisque id voluisse censetur, quod naturæ est maxime congruum ob jus connatum bonæ existimationis, igitur is fit heres, quem defunctus *per naturam* maxime amare debuit.

DCCLXI. Qui enim alterum diligere obligatus est, eum etiam juvare tenetur, quantum

cum fieri potest, & hinc bona, quibus amplius non indiget, ei relinquere; huic speciali obligationi jus quoque singulare correlatum est, bona in *τὸ suum* recipiendi, quod jus *hereditarium* diximus; dein hæc bona non pro nobis tantum, sed etiam ad alios juvandos comparamus, quem vero juvare volueris, id etiam ex factis declarari potest. Cf. *Grot. II. c. VII. §. 3.*

DCCLVII. Obligatio parentum liberos maxime juvandi, & quidem perfecta respectu alimentorum, tam ex facto generationis, quam ex naturæ stimulis satis manifestatur, igitur defunctis parentibus naturale est, succedere filios, filiasque, & quidem in *capita*, id est, in portiones viriles, quum eadem pro omnibus naturæ ratio obtineat. v. *L. 7. D. de bon. damnat.*

DCCLVIII. Quod si patri aut matri præmorianur filii, vel filia, horum jus hereditarium ad sobolem transmittitur, quæ porro suum patrem vel matrem *repræsentat*, atque hocce repræsentationis jure succedit avo vel avia in partem, quam parentes habuissent, sive in *stirpes*.

DCCLIX. Si nulli adsunt *descendentes*, naturale est, hereditatem defuncti *adscendentibus* deferri, sunt enim hi maximi liberorum benefactores, atque ideo maximum amoris gradum, seu conatum perficiendi promerentur.

DCCLX. Et quia parentes, qua tales, unum sunt, etiam jus iisdem competens est indivisibile, quare proximior adscendens semper excludit remotiorem, & si omnes fuerint remotiores, hi non in *Capita*, sed in *Lineas* vocantur.

DCCLXI. Pater igitur & mater avos excludunt; quod si soli avi adsint, linea paterna medietatem, & linea materna aliam medietatem acquirit, etsi in una linea unica persona, veluti avus tantum, in altera avus & avia reperiantur.

DCCLXII. Qui a latere junctos perficit, is id præstat, quod communis stipes præstare fuisset obligatus, adeoque ipsi communi stipiti re ipsa gratiam rependit; quare deficiente stipite, nil magis naturæ consentaneum est, quam ut eos in primis juvemus, quibus opem ferre debuisset stipes; hic enim jus suum hereditarium ad proprios descendentes transmisit, & ideo frater defuncti ejusdem avum excludit.

DCCLXIII. Aliquando contingit defuncto nec descendentes, nec collaterales superesse, tunc ergo is jure hereditario gaudet, cum quo defunctus in proxima vixit societate, quia socius alterius socii commoda promoveri obligatur, & quidem maxime, quando nulli amplius consanguinei supersunt. Jam per se patet, *conjuges* in proxima societate esse

se

se constitutos, his igitur post consanguineos proxime hereditas defertur.

DCCLXIV. Jus hereditarium sæpe transmitti aliis posse visum est, fieri ergo potest, ut conjux ad personas sibi sanguine junctas jus suum derivet, & inde colligitur jus succedendi propter *Adfinitatem*.

DCCLXV. Ex dictis intelligitur ordinem successionis naturalis esse sequentem: ut veniant I. descendentes non indistinctim, sed immediati & primi gradus in capita, mediati in stirpes. II. Ascendentes primi gradus seu pater & mater, dein III. fratres, & qui ab his progeniti sunt. IV. Familia avorum, id est, avus, avia, tum patruus & matertera. V. Familia proavi, hinc abavi, atavi &c. VI. Conjuges, VII. Adfines, VIII. alii focii, prout quisque est proximus.

DCCLXVI. Duplex itaque est modus, quo intelligitur hereditas *delata*, quam scilicet quis possit acceptando consequi: unus ex *testamento*, alter ab *intestato*; ac uterque quidem maximo nititur defuncti amore, & conatu alterum perficiendi usque ad extremum vitæ spiritum producto.

DCCLXVII. Quum tamen alter ex ipsa fluat rei natura, alter vero ex facta declaratione voluntatis, tamdiu successio naturalis ac legitima ab intestato præsumi debet, donec probetur testamentaria, quæ est hypothetica. Secus enim heres legitimus justa
igno-

ignorantia se tueri potest. L. 39. D. de A. v.
O. H. L. 151. D. de V. S.

DCCLXVIII. Requisita testamenti ejus *solemnia* vocantur, & quidem *interna*, si ad ejusdem essentiam, *externa* vero, si ad probationem spectent.

DCCLXIX. Ex quo conficitur, ut sufficiens declaratio voluntatis vel viva voce, vel scripto facta internam solemnitatem constituat, solemnitas autem externa, vel in scriptura testatoris satis recognita, & a suspicione vis ac metus libera, vel in depositione testium, qui de voluntate defuncti idoneam faciant fidem, reperiatur. Quare sine solemnibus testamenti tam internis, quam externis heres ab intestato haud excluditur.

DCCLXX. *Exhereditatio* est actus, quo is, qui successisset ab intestato, per expressam testatoris voluntatem jure hereditario privatur. Hæc naturali amoris contraria est, adeoque non nisi propter collisionem majoris cujusdam amoris adventitii licita fieri potest.

DCCLXXI. Quia tamen amor coactionem non patitur, inique exhereditatus testamentum nequit impugnare; aliud foret, si exhereditatio cum violatione juris perfecti fuisset facta, ubi nimirum vel jam pactum adest successorium, vel liberi aliqua adhuc educatione indigent; tunc enim hi portionem bonorum ad id requisitam jure petere possunt, quæ dicitur *legitima*, & illi partem conventam vindicant,

DCCLXXII. Jus hereditarium est jus proprium bona defuncti in *tò suum* recipiendi; hanc voluntatem qui declarat verbis, dicitur hereditatem *adire*, qui factis, *se pro herede gerere*; non ante igitur acquiritur hereditas, utpote res jacens, quam ubi aditio, vel pro herede gestio intervenerit. Et si vero tunc heres fiat hereditatis dominus, tamen possessionem non nisi actuali adprehensione nanciscitur.

DCCLXXIII. Sunt itaque hæ regulæ juris naturalis: I. Qui usu rationis caret, ipse hereditatem adire nequit. II. Aditio fieri potest etiam per mandatarium. III. Qui pacto est heres, nova non indiget acceptatione. IV. Quod ajunt: hereditas non adita non transmittitur, verum est in successione testamentaria, non autem in legitima, in qua transmissio ab ipsa lege fit.

DCCLXXIV. Heres succedit in omnia jura & obligationes transmissibiles defuncti, quæ scilicet non sunt mere personales, & ideo una videtur esse cum defuncto moralis persona. Sed quia is obligationes contrahit, quatenus est hereditatis dominus, naturaliter non tenetur ultra vires hereditarias, nec legatis onerari magis, quam fuit honoratus, potest. *L. 9. C. de Fid.*

DCCLXXV. Quemadmodum hereditatem adire, ita eandem *omittere*, seu *repudiare* heres potest, siquidem cuique liberum est juri suo permissivo renunciare. Quod si quis eam nec

repudiare nec tamen adire velit, poterit proxime successurus primi heredis voluntatem exquirere, & si nulla detur sufficiens ratio protractæ aditionis, ipse vi naturalis substitutionis hereditatem adire, idque eodem jure, quo officia innoxie utilitatis negativa postulantur.

DCCLXXVI. Infirmatur autem naturaliter testamentum variis de causis, I. si desit sollemnitas vel interna, vel II. externa, III. si vivus testator mutaverit voluntatem, IV. si portio lege perfecte debita cuidam non sit relicta, V. si testator venerit in servitutem obnoxiam, denique VI. si heres hereditatem repudiet. Juris civilis auctores primum testamentum dicunt *nullum*, secundum *injustum*, tertium *ruptum*, quartum *inofficiosum*, quintum *irritum*, sextum *destitutum*.

DCCLXXVII. Sunt, qui doctrinam successionum totam adscribunt juri positivo. Adjunt enim, 1.) mortuo domino res esse derelictas, 2.) atque nullius, & ideo primi occupantis fieri, 3.) dominium nostris usibus esse concessum, adeoque cum vita interire; 4.) nec ostendi momentum & modum posse, quo illud in heredem testamentarium transferret, cujus 5.) voluntas cum defuncti voluntate nunquam conjungatur.

DCCLXXVIII. Nihil igitur 6.) detrahi de jure alterius per occupationem patrimonii a defuncto relicti; 7.) quod vero sæpius id minus

nus æquum videatur, propterea non statim a justitia discedere, & 8.) saltem successione testamentariam principiis de successione legitima stabilitis repugnare.

DCCLXXIX. Enimvero 1.) bona non derelinquit, qui ea in alterum transferre vult, 2.) quæ porro non sunt simpliciter nullius, sed jacentia; 3.) etsi vero dominium post mortem cesset, vivus tamen dominus de rebus disposuit, quas etiam in alienum impendere erat obligatus, 4.) transit autem jus hereditarium conditionatum in heredem statim a declarata voluntate testatoris modo derivativo, 5.) nil autem obstat, quin voluntas nunquam revocata, etiam post mortem dicatur durare.

DCCLXXX. 6.) Quapropter, qui hereditatem acceptare volenti adfert impedimentum, turbat jus illius proprium, & 7) hinc non iniquus modo est, sed etiam injustus, 8.) denique successio legitima jure naturæ quidem præcepta est, attamen propter collisionem aliter aliquando disponere domino permittitur. Ceterum quoniam admittunt adversarii imperantem in majoribus societatibus leges succedendi statuere posse, quoniam ex fundamento hanc facultatem familiæ capiti, eique, qui nullius alterius hominis arbitri) subjectus est, abjudicabunt?

FINIS.

